

КОНСУЛЬТАЦІЙНО-ДОРАДЧІ ОРГАНИ ПРИ ГЛАВІ ДЕРЖАВИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ГЕТА Дар'я Сергіївна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0002-0570-4846>

УДК 342.3+342.8+321.7+340.134

DOI: <https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2024.1.33>

Для побудови демократії в державі в Україні необхідно кодифікувати й модернізувати державні структури. Безумовно, необхідні як комплексні реформи, так і нові методи та способи до розмежування повноважень і регулювання між усіма органами державної влади.

Актуальною і серйозною проблемою сучасної конституційної юриспруденції України є теоретичне обґрунтування статусу і ролі конституційно-дорадчих органів при Президенті України як глави держави в загальній системі органів державної влади. Конституційні норми, що регулюють правовий статус Президента України, в цілому визначають статус і роль Президента України як глави держави.

Конституційні положення, що визначають правовий статус глави держави, допускають широкий спектр тлумачення цих повноважень. Президентська система України має бути не лише гарантом конституційних засад державного ладу, а й невід'ємним органом у системі органів державної влади, гарантом взаємодії з органами місцевого самоврядування.

Україна була президентсько-парламентською республікою, однак у світлі розпочатих конституційних реформ і підготовки до інтеграції держави до Європейського співтовариства Україна перейшла до парламентсько-президентської республіки, вважаючи, що ця політична система довела свою ефективність у більшості європейських країн.

Конституційно-правове регулювання діяльності апарату президента – невід'ємний елемент існування демократичної держави. Ментальні та ситуативні погляди надихають на необхідність систематизації даних, отриманих від діяльності апаратів президентів зарубіжних країн, для інтенсифікації розвитку інституту глави держави.

У статті вивчено питання діяльності та вдосконалення інституту президента. Проаналізовано ефективність роботи апарату глави держави та функцій дорадчих органів у контексті консультативно-дорадчих функцій. Міжнародний досвід – ключ до ефективного застосування знань, умінь і навичок членів апарату президента для ефективної діяльності народного обранця.

У сучасних демократичних політичних системах консультативно-дорадчі органи при главі держави відіграють важливу роль у процесі прийняття політичних рішень. Їх діяльність спрямована на забезпечення глави держави інформацією та експертною оцінкою з актуальних питань суспільного життя, а також на формування та реалізацію державної політики.

Для забезпечення ефективної діяльності президента існує нагальна потреба в запровадженні нового комплексного підходу з вивчення та розвитку консультативних та дорадчих функцій органів при апараті національного лідера.

Ключові слова: інститут президента, міжнародний досвід, глава держави, дорадчі органи, апарат президента.

Вступ

Актуальність теми. Розуміння владних інститутів набуває актуальності в контексті еволюції та трансформації конституційно-правових механізмів, тоді як усі гілки влади та інститут президента перебувають у реформуванні та перевтіленні. Глави держав децентралізують органи публічної влади, залучаються до управління громадянським суспільством. Створюються механізми для проведення радикальних реформ в економічній, соціальній та військовій сферах. Це відбувається на тлі військової агресії, сепаратизму та антитерористичних операцій.

У зв'язку з цим зростає відповідальність державних структур і державних органів, підвищуються вимоги до ефективності роботи державних структур і всієї системи державної влади, в якій інститут президента посідає одне з провідних місць. Згідно зі статтею 106, частиною 1, пунктом 1 статті 102 Конституції України, Президент є главою держави, діє від імені держави, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, гарантує державну незалежність, національну безпеку та правонаступництво держави. Для здійснення своїх повноважень Президент України створює консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України. Згідно зі статтею 107 Конституції України, РНБО України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони; згідно зі статтею 139 Конституції України, при ній також діє Представництво президента України в Автономній Республіці Крим.

Конституційно-правовий інститут – це внутрішньостійка підсистема функціонально відокремлених і взаємопов'язаних правових норм. Це система правових інститутів, великий підрозділ конституційної галузі права, що охоплює не один, а кілька видів правовідносин, однорідних за своїм змістом і за способом правового впливу [1].

Конституційно-правова система – це відносно самостійна сукупність окремих конституційно-правових норм, що регу-

люють певну сферу або групу однорідних суспільних відносин у межах галузей конституційного права. Конституційно-правові системи суттєво різняться за кількістю правових норм і предметом правового регулювання. У сучасній літературі з позицій системного підходу конституційно-правові системи виокремлюють у три види: загальні, основні та первісні[2].

Процес удосконалення чинної конституційно-правової системи як важлива складова частина конституційної реформи на сучасному етапі потребує відповідного теоретико-методологічного забезпечення, що включає ефективний механізм всебічного і повного відтворення в Україні об'єктивно сформованої національної конституційно-правової системи. Підкреслюється важливість виявлення юридичних характеристик конституційно-правової системи України та визначення правових механізмів реалізації функцій відповідних галузевих органів.

Натепер існує близько 45-ти органів при Президентові України. Їх кількість періодично змінюється залежно від потреб Президента України. Оскільки ці органи розв'язують різні завдання і виконують різні функції, то і цілі в них різні, й ці державні органи необхідно чітко класифікувати.

Класифікація установ – це чітко обґрунтований поділ на типи або групи, який відображає різноманіття відносин між установами та встановлює критерії формування установ і ознаки, що визначають типи установ. Класифікація державних установ має наукове і практичне значення, оскільки дає змогу уникнути суб'єктивізму в побудові та функціонуванні державних установ і запобігти непотрібним ускладненням в їхніх організаційних відносинах. Однак натепер не існує універсальної системи класифікації [3]. Відтоді як 1991 року почали створюватися перші допоміжні органи, підпорядковані безпосередньо Президенту України, їх кількість, природно, мала тенденцію до збільшення.

Постійне зростання кількості таких органів та їхніх співробітників створює реальну загрозу поділу ланок, дублювання

функцій, послаблення контролю за їхньою діяльністю і, як наслідок, зниження ефективності роботи як державних органів, так і глави держави. Однак останніми роками процес зростання президентських структур було перервано на тлі адміністративних реформ, що торкнулися всього державного апарату [4]. Було переглянуто систему президентських структур, скорочено кількість співробітників у допоміжних органах. При цьому питання раціоналізації системи допоміжних органів, як і раніше, дуже тісно пов'язане з роботою над науковими програмами, планами і темами.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-методологічних і прикладних аспектів конституційно-правових засад функціонування координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при Президентові України, пошук організаційно-правових засобів удосконалення їхньої діяльності та їх правового забезпечення.

Для досягнення цієї мети було визначено такі завдання:

- визначити конституційно-правовий характер допоміжних органів, що перебувають у безпосередньому підпорядкуванні Президенту України.

- визначити конституційно-правову характеристику допоміжних органів, безпосередньо підпорядкованих Президенту України, в системі державних установ;

- уточнити критерії класифікації допоміжних органів, безпосередньо підпорядкованих Президенту України;

- провести порівняльно-правовий аналіз допоміжних органів при главах іноземних держав;

- визначити функціональні та нормативно-правові засади діяльності, правовий статус, функції та повноваження допоміжних органів, проаналізувати інституційні, організаційні та правові засади функціонування допоміжних органів безпосередньо при Президентові України;

- узагальнити напрями вдосконалення діяльності допоміжних органів;

- надати рекомендації щодо перспектив розвитку допоміжних органів, раціо-

налізації їх складу та конституційно-правового забезпечення їхньої діяльності.

Об'єктом дослідження є відносини, що реалізуються в процесі здійснення повноважень Президента України в контексті діяльності його допоміжних органів.

Предметом дослідження є конституційно-правові аспекти функціонування допоміжних структур при Президентові України.

Матеріали та методи

Методологічним підґрунтям дослідження є комплекс наукових знань – філософсько-ідеологічні методи, загальнонаукові методи та спеціальнонаукові методи, зокрема історичний метод, що дав змогу вивчити процес формування президентської системи та її допоміжних органів.

Стаття є одним із перших комплексних досліджень конституційно-правових аспектів статусу координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при Президентові України з урахуванням сучасних реалій, оптимізації їх функціонування задля забезпечення діяльності глави держави та підвищення ефективності діяльності цих органів. Метою роботи є пошук шляхів та вдосконалення правового забезпечення цих інститутів.

Результати

Сучасний стан розвитку та функціонування інституту президентства в країнах світу багато в чому залежить від ефективності системи державних інститутів, що створюють умови для ухвалення рішень на вищих рівнях державного управління і гарантують повноцінну реалізацію повноважень глави держави. Адміністративні структури – це спеціально організовані та впорядковані допоміжні органи, за допомогою яких глава держави може успішно реалізовувати президентські повноваження, розв'язувати управлінські задачі та досягати певних цілей у найкоротший термін і з максимальною ефективністю. Водночас сучасні кризові реалії значно розширили сферу діяльності цих дорадчих органів, вивіши її за межі конституційно-правових та адміністративних питань. Сучасна пре-

зидентська адміністрація, що ґрунтується на системному підході, характеризується наявністю безлічі взаємопов'язаних структур і цілісностей (головним чином, цілей і завдань), ключовим елементом яких є допоміжні органи, які, власне, й дають змогу главі держави розв'язувати всі соціальні, політичні та економічні проблеми. Після реорганізації з 24 січня 2005 року по 25 лютого 2010 року цей орган став називатися Адміністрацією Президента України. Сучасний правовий статус Апарату Президента України регулюється Указом Президента України від 2 квітня 2010 року № 504 «Про Положення про Адміністрацію Президента України». Згідно із цим Указом, Апарат Президента України є постійно діючим допоміжним органом, основним завданням якого є організаційне, правове, консультативне, інформаційне, професійне, аналітичне та інше забезпечення реалізації повноважень Президента України, передбачених Конституцією України. Адміністрацію Президента України очолює Голова Адміністрації Президента України, який призначається і звільняється з посади главою держави. Крім того, Голова Адміністрації Президента України керує та координує діяльність штатних і позаштатних радників Президента України. Слід зазначити, що правовий статус Адміністрації Президента України, зокрема її повноваження, визначаються не лише вищезазначеним Указом № 504 від 2 квітня 2010 року [5], а й іншими актами чинного законодавства, як-от: Законом України «Про державну службу», Законом України «Про ревізійну комісію», Законом України «Про фінансові ресурси державних установ» тощо. Основним призначенням Апарату Президента України є стратегічне планування діяльності глави держави та прогнозування основних тенденцій розвитку соціальної, політичної, економічної та культурної сфер суспільства. Завданням цього органу є забезпечення прозорості, публічності та ефективності повноважень Президента України. Згідно з Указом № 504 від 2 квітня 2010 року, до повноважень Адміністрації Президента України належать: аналіз політичних, економічних, со-

ціальних, гуманітарних та інших процесів, що відбуваються в Україні та світі, підготовка пропозицій на розгляд Президента України щодо формування внутрішньої та зовнішньої політики України на основі результатів такого аналізу; підготовка пропозицій щодо управління зовнішньополітичною діяльністю України; забезпечення представлення Президентом України інтересів держави в міжнародних відносинах. Мандат, функції та повноваження Адміністрації Президента України визначають її внутрішню організацію (структуру). Розпочата восени 2010 року за ініціативою Президента України адміністративно-правова реформа, що передбачає оптимізацію системи центральних органів управління, отримала продовження в президентській політиці структурної реформи Адміністрації Президента України. Указом Президента України від 5 квітня 2011 року № 352 «Деякі питання Управління справами Президента України» затверджено граничну чисельність цього органу в кількості 514 осіб та визначено його склад. Адміністрація Президента України є консультативним органом при Президентові, але не єдиним. Повноваження, склад і порядок діяльності консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, створених Президентом України, а також положення про них, визначаються відповідним указом глави держави. Ці державні органи є різноманітними: їх налічувалося від 20-ти до понад 100 в різний час у період з 1991 по 2012 рік. [6]

У багатьох країнах адміністрація президента є основним допоміжним органом глави держави, від діяльності цього органу багато в чому залежить ефективність реалізації президентських повноважень, а результати роботи адміністрації президента втілюються в правових актах, законодавчих ініціативах, промовах і зверненнях глави держави. Із цієї причини адміністрацію президента іноді порівнюють із вищим органом, мозковим трестом або особистим кабінетом глави держави. Багато вчених схильні ототожнювати європейську та американську традиції створення консультативних органів при президен-

тові, тому першу традиційно називають Офісом президента, а другу – Овальним кабінетом. Історично поява консультативних органів була пов'язана з розвитком конституційно-правових порядків, в яких ключові ролі відводилися президенту, або він опинявся поза традиційним розподілом влади. Це насамперед стосується досвіду США, де існує велика, складна і багатоцільова організація, що підтримує главу держави, – Управління справами президента США. Відправною точкою для її формування стало створення Виконавчого управління Президента (1939 р.), до якого ввійшли апарат Білого дому, Рада національної безпеки, Рада економічних радників, Управління з розроблення політики та апарат віце-президента. Штат Білого дому складається з особистого помічника Президента США, прес-секретаря, помічника зі зв'язків із Конгресом і групами впливу, а також спеціального помічника з внутрішньої і зовнішньої політики. Рада національної безпеки (РНБ) – головний міжвідомчий консультативний і координаційний орган при Президентові США з питань зовнішньої та військової політики, а також національної безпеки. Вона була створена 1947 року відповідно до Закону про національну безпеку. Рада національної безпеки виконує три основні функції: консультування Президента, сприяння довгостроковому плануванню та координація діяльності в галузі національної безпеки. На засідання цих та інших органів регулярно запрошують міністра фінансів, міністра юстиції, міністра торгівлі, представників Економічного консультативного комітету та представників ФБР. Таким чином, у традиціях американської політики Глава Адміністрації Президента США є, по суті, органом виконавчої влади та особистим командним пунктом Президента. Помічники Президента, будучи співробітниками апарату, мають можливість збирати і вивчати політичну інформацію з найрізноманітніших галузей, проводити дослідження і перевірки за дорученням глави держави. Ця організація забезпечує Президента США інформацією, виявляє серйозні проблеми, допомагає в їх розв'язанні, звільняє його

від дрібних обов'язків і організовує його роботу належним чином. Ці організації можна розділити на дві категорії: особисті помічники президента та агентства, які є постійною частиною урядової організації. Деякі з цих органів відіграють важливу роль в організації загальної внутрішньої та зовнішньої політики держави, інші вважаються вищими координаційними центрами в конкретних галузях управління.

Французьке президентство, з іншого боку, було сформовано дещо інакше через історичні та політичні обставини. Ми маємо справу з поняттям «президентський палац», який налічує понад 500 співробітників і ділиться на цивільну та військову гілки. Президентський палац – одна з найвпливовіших інституцій, створених Шарлем де Голлем, незважаючи на те, що він не закріплений ні в Конституції, ні в законі, але він підтримує наміри президента, виконує його обов'язки та вирішує питання державного рівня. Будучи Генеральним секретаріатом, цивільний департамент координує діяльність міністерств і спрямовує політичні дії Президента. До його завдань входить підтримання зв'язку з парламентом, забезпечення відносин із різними службами, керівниками окремих сфер державного та суспільного життя і засобами масової інформації, підготовка проектів рішень глави держави і контроль за їх виконанням. Крім приблизно 200 генеральних секретарів, існує цивільний департамент, в якому працюють приблизно 350 високопосадовців, що займаються церемоніями, фінансами та кадрами, зв'язком, архівами та документами, комп'ютерами, президентським зв'язком, квадрантами, нагородами та покараннями, медичним обслуговуванням, а також службами безпеки та охорони. Оскільки Президент Франції є головнокомандувачем, його супроводжує військовий офіцер, який становить військову складову частину, або особистий штаб (військова комісія). Ця організація була найбільш важлива за часів правління генерала де Голля і не втратила свого значення і дотепер. Крім того, Міжвідомча рада, створена під керівництвом генерала де Голля, відіграє дуже важливу роль в ухваленні президент-

ських рішень та їх реалізації. Це пов'язано з тим, що такі ради дають змогу обходити прем'єр-міністра і працювати безпосередньо з органами, що відповідають за конкретні сфери. Це вкрай важливо в ситуаціях, коли прем'єр-міністр і президент «спі-віснують» із різними політичними силами. Однак в умовах солідарності всередині уряду такі заходи є недостатніми. Загалом, допоміжні органи, що перебувають у безпосередньому підпорядкуванні Президента Франції, справляють значний вплив на вироблення та реалізацію державної політики.

Щодо інших країн Європи, то Раду національної безпеки в Польщі, Консультаційну раду з національної безпеки в Болгарії, Вищу раду оборони в Румунії та Раду національної безпеки і оборони в Україні сформовано за зразком Ради національної безпеки в США. У Польщі Президент затверджує Президентський регламент, призначає та звільняє з посади голову Президентської ради; у Болгарії Президент ухвалює рішення про організацію та порядок роботи Президентської ради та призначає її співробітників; у Хорватії Президенту допомагає виконувати його обов'язки консультативний орган, членів якого призначає та звільняє з посади сам Президент; спеціальні функції тощо виконує Президентська рада. Отже, роль та значення канцелярії президента в здійсненні виконавчих функцій є вельми значними.

Консультаційні та дорадчі органи, що перебувають у безпосередньому підпорядкуванні Президенту України, відіграють важливу роль у формуванні національної політики країни, зокрема в кризові, особливо воєнні, періоди. Координаційні, консультаційні та інші допоміжні органи і служби можуть бути умовно об'єднані терміном «допоміжні структури, безпосередньо підпорядковані Президенту України (допоміжні структури)». Це зумовлено тим, що координаційні, консультаційні та дорадчі функції різноманітних органів і служб спрямовані на організаційне, правове, консультаційне, інформаційне, фахове та аналітичне забезпечення Президента, а діяльність цих органів і служб втілюєть-

ся в конкретній організаційній структурі. Накладення на ці допоміжні структури перелічених вище ознак органів державної влади або державних органів, принаймні двох із них, а саме наявність повноважень і прийняття відповідно до них юридично обов'язкових нормативних та індивідуальних актів, не відповідає їхній конституційно-правовій природі. Таким чином, можна дійти висновку, що державно-правова база щодо статусу допоміжних органів, безпосередньо підпорядкованих Президенту України, свідчить про те, що допоміжні органи є квазідержавними органами, які мають бути об'єднані поняттям «державні органи», що надають організаційні, правові, консультативні, інформаційні, фахові, аналітичні та інші послуги Президенту України. Можна зробити висновок, що сукупність цих допоміжних механізмів становить основу будь-якого конституційно-правового інституту (квазіінституту). Тепер звернемося до характеристики конституційних інститутів у Конституції України. Правова система – це сукупність юридичних норм, які регулюють певне коло однорідних та однаково впорядкованих суспільних відносин і утворюють однорідну групу» [7]. Конституційні інститути різняться за змістом, структурою, методами та цілями правового регулювання. Деякі з них є наднаціональними, охоплюють значне коло суспільних відносин і включають безліч інших інститутів (квазіінститутів). Допоміжний орган, що перебуває в безпосередньому підпорядкуванні Президенту України, виконує такі функції: організаційне управління, адміністрування та інші допоміжні функції, але радники, експерти, консультанти не мають владних повноважень і їхня діяльність регулюється державою для конкретних цілей. Відома вчена класифікує допоміжні механізми при главі держави, незалежно від форми правління, на три основні групи: 1) інститути, що гарантують особистий статус глави держави, основна роль яких полягає в реєстрації, аналізі та класифікації інформації, одержуваної главою держави, а також у складанні проектів різних документів від імені глави держави; 2) органи, що координують ді-

яльність інших державних органів (дають змогу главі держави отримувати альтернативну офіційну інформацію та забезпечують взаємодію з конституційною владою); 3) органи, що представляють главу держави на зовнішньому рівні (до них належать прес-аташе, відділ зі зв'язків із громадськістю та відділ зі зв'язків зі ЗМІ) [8]. Ця класифікація допоміжних органів не є унікальною, проте систематизувати такі органи можна незалежно від форми правління. Наприклад, Апарат Президента України гарантує особистий статус глави держави і водночас координує діяльність інших державних структур. Українські вчені вважають, що впорядкування діяльності допоміжних органів, які перебувають у безпосередньому підпорядкуванні Президенту України, призведе до підвищення ефективності роботи цих органів. Тому пропонуємо таку класифікацію:

1. Постійно діючі консультативно-дорадчі органи – визначаються указами та положеннями Президента України про відповідні повноваження (помилування, громадянство, нагороди тощо).

2. Консультативно-дорадчі органи, створені для розв'язання конкретних завдань, що стоять перед Українською державою і Президентом України. Основна їх роль – координація дій центральних і місцевих органів управління та підготовка пропозицій Президенту України.

3. Консультативно-дорадчі органи, створені для консультацій з Президентом України, наприклад, консультативно-дорадчий орган, створений для проведення консультацій з Президентом України в разі виникнення надзвичайної ситуації в Україні [9].

Органи, підпорядковані главі держави, державними органами, тому, аналізуючи правову природу допоміжних органів при главі держави та враховуючи їхні особливості, він пропонує таку систему організації цих органів: за суб'єктами і повноваженнями, в межах яких вони діють – допоміжні органи із загальними і спеціальними повноваженнями; за сферою діяльності – органи, що діють у сфері оборони й безпеки, виробництва, матеріально-технічного

забезпечення державних органів, взаємного обміну, представлення інтересів різних спільнот тощо; за способом забезпечення діяльності глави держави виокремлюють допоміжні органи, які безпосередньо виконують доручення глави держави, і допоміжні органи, що забезпечують діяльність інших допоміжних органів при главі держави [10]. Допоміжні органи при главі держави на підставі того, що посада президента рф посідає домінуюче становище в системі органів державної влади. Спеціальні допоміжні органи діють під керівництвом глави держави або очолюються призначеною особою, яка сприяє главі держави, і можуть бути класифіковані за такими критеріями: за характером своєї діяльності допоміжні органи можуть бути визначені як загальні або спеціальні органи при главі держави, вони поділяються на координаційні, консультативні та дорадчі; за сферами діяльності допоміжні органи діють у царині безпеки та оборони, державного будівництва, економічного та соціально-культурного будівництва, громадянського суспільства та забезпечення взаємодії глави держави з іншими органами державної влади. Підрозділи структур глави держави як такі, що створюються за суб'єктною та функціональною ознаками. Суб'єктні підрозділи створюються для сприяння главі держави в реалізації його повноважень і є суворо спеціалізованими, а функціональні забезпечують діяльність усього механізму. Зокрема, такі допоміжні структури:

- сфера національної безпеки і оборони України;
- сфера державного управління та місцевого самоврядування;
- сфера економічної політики та соціального партнерства;
- сфера науково-технічної політики ;
- сфера законності та правопорядку;
- сфера розроблення внутрішньої політики.

Діяльність і повноваження допоміжних органів при Президентові України похідні від Президента України. Оскільки діяльність і повноваження допоміжних органів при Президентові України впливають із посади Президента України, класифікація за сферами діяльності Глави держави

Класифікація допоміжних органів при Президентіві України

№п/п	Критерій	Характеристика
1	За порядком створення органу	Конституція України передбачає створення Ради національної безпеки і оборони України (стаття 107) та Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим (стаття 139). Усі інші органи, що діють при Президентіві України (комісії, комітети, ради, робочі групи тощо), створюються на розсуд Президента України відповідно до указів Президента.[12]
2	За строком дії повноважень	Існує два види допоміжних органів, підпорядкованих безпосередньо Президенту України: постійні, що створюються без визначеного терміну повноважень, і тимчасові, які припиняють свою діяльність після виконання завдань, поставлених перед ними Президентом України.
3	За дорученням апарату Президента	Допоміжні органи при Президентіві України із загальними повноваженнями – державні органи, створені для забезпечення реалізації суверенітету Президента [12]. Це державний орган, метою якого є забезпечення діяльності глави держави.
4	За сферами впливу й компетенцією Президента України	<ul style="list-style-type: none"> - у галузі національної незалежності та національної безпеки - у сфері внутрішньої політики - у галузі зовнішньої політики - у галузі економічної політики та соціального партнерства - у галузі державного будівництва - у галузі науково-технічної, освітньої та культурної політики - у галузі правопорядку та законності - у галузі взаємодії глав держав та органів державної влади - у сфері законотворчості - у сфері судової системи України
5	За сферами здійснення обов'язків приданих органів	Адміністрація Президента України, ради, комісії, комітети, координаційні центри, робочі групи, служби, управління [13].
6	За колегіальністю	До допоміжних органів, що перебувають у безпосередньому підпорядкуванні Президенту України, основним завданням яких є забезпечення діяльності Глави держави України, належать посадові особи та державні службовці. До допоміжних органів, підпорядкованих безпосередньо Президенту України, також належать особи, додатковою формою діяльності яких є участь у роботі таких органів [14].
7	За функціоналом обов'язків	Допоміжні структури при Президентіві України поділяються на консультативні, дорадчі, координаційні, забезпечувальні та міжвідомчі.

Джерело [16].

України є, по суті, найвдалішою, але все ж неповною [11, 15] (табл.1).

Висновки

Одним із найважливіших елементів державних структур є глава держави. Глава

держави – це особа, яка формально посідає найвище становище в структурі державних інститутів і одночасно виконує функцію представництва держави в цілому. З іншого боку, глава держави вважається одним із вищих органів держави, тому паралель-

но набуває важливості й інститут, що забезпечує діяльність президента.

Інститут глави держави зародився і сформувався в роки становлення сучасної держави. Правовий статус і політичне значення сучасного глави держави залежить від форми правління, прийнятої в тій чи іншій країні. Фактична роль у здійсненні влади також багато в чому залежить від політичної системи, що існує в країні.

Література

1. Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 28–39.

2. Очкаляс Д.В. Методологічні аспекти юридичної науки. У: *Проблеми нормотворення, реалізації та тлумачення норм права в світлі загальновизнаного принципу верховенства права*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 3–4 жовтня 2019 р. Харків: Право, 2019. С. 337–340.

3. Очкаляс Д.В. Еволюція уявлень про теоретичну юридичну науку. У: *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Харків, 4–5 грудня 2020 р. Ч. 2. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. С. 10–13.

4. Про Секретаріат Президента України: Указ Президента України від 24 січня 2005 р. № 108. *Офіційний вісник України*. 2005. № 4. Ст. 48.

5. Про Положення про Адміністрацію Президента України: Указ Президента України від 2 квітня 2010 року № 504. *Офіційний вісник України*. 2010. № 25. Ст. 978.

6. Волянська Г. М., Оніщук М. В., Савчин М. В. та ін.; за ред. М. В. Савчина, В. Л. Федоренка. Конституційна конфліктологія (конституційні механізми подолання політичних криз): посібник. К.: Ін-т громадян. суспільства, 2008. С. 114.

7. Чиж І.С. Ера «інформаційного комунізму»: усвідомлення себе чи «непри-

томність духовності»? *Держава і право. Серія «Юридичні науки»*. Київ, 2019. Вип. 84. С. 60-75.

8. «Модернізація України – наш стратегічний вибір». URL: <http://www.president.gov.ua/news/19738.html> (дата звернення: 10.04.2024).

9. Сухонос В.В. Інститут глави держави у конституційному праві : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. С. 86.

10. Брижко-Запур Н. Я тут. Ми тут. Ми всі – це Україна. Феномен Володимира Зеленського; пер. з польської Н. Чорпіти. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 280 с.

11. Місяць війни. Хроніки подій. Промови та звернення Президента Володимира Зеленського; упорядник О. В. Красовицький; художник-оформлювач О. А. Гугалова-Меншова. Харків: Фоліо, 2022. 383 с.

12. Робертс Е. Лідерство в часи війни. Головні уроки від творців історії; пер. з англ. Я. Войтка. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 216 с.

13. Гудвін Д. К. Лідерство у буремні часи; пер. з англ. К. Смаглій. Харків: Віват, 2021. 592 с.

14. Бабенко К. А. Феномен біцефалізму виконавчої влади в процесі Конституційного розвитку України. URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/434-fenomen-bitsefalizmu-vikonavchoji-vladi-v-protsesi-konstitutsijnogo-rozvitku-ukrajini.html> (дата звернення: 12.03.2023).

15. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Р. В. Балабан, С. Г. Брехаря, А. Л. Кияниця, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко. Київ: ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Kryzypolitychnoho-rozvytku_monohrafiia-pdf (дата звернення: 12.03.2023).

16. Белов Д.М., Бисага Ю.М. Досвід конституційно-правового регулювання інституту президента в зарубіжних країнах: монографія. Ужгород: Ліра, 2007. 275 с.

Daria Heta

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Fundamental and Legal Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine, getadarya089@icloud.com, <https://orcid.org/0000-0002-0570-4846>

ADVISORY BODIES TO THE HEAD OF STATE: FOREIGN EXPERIENCE OF CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION

To build democracy in the state as such, Ukraine needs to codify and modernise state structures. It is clear that both comprehensive reforms and new methods and ways of delineating powers and regulation between all public authorities are needed.

An urgent and serious problem of modern constitutional jurisprudence in Ukraine is the theoretical justification of the status and role of constitutional advisory bodies under the President of Ukraine as the head of state in the overall system of state authorities. The constitutional provisions regulating the legal status of the President of Ukraine define the status and role of the President of Ukraine as the head of state.

The constitutional provisions defining the legal status of the head of state allow for a wide range of interpretations of these powers. The presidential system of Ukraine should be not only a guarantor of the constitutional principles of the state system, but also an integral body in the system of state authorities and a guarantor of interaction with local self-government bodies.

Given the general political trends, Ukraine used to be a presidential-parliamentary republic. However, in the light of the constitutional reforms launched and preparations for

the country's integration into the European Community, Ukraine has moved to a parliamentary-presidential republic, believing that this political system has proven to be effective in most European countries.

Constitutional and legal regulation of the presidential office is an integral element of the existence of a democratic state. Mental and situational views inspire the need to systematize data obtained from the activities of the apparatuses of the presidents of foreign countries, in order to intensify the development of the institution of the head of state. The article examines the issue of activity and improvement of the presidential institute. The effectiveness of the office of the head of state and the functions of advisory bodies in the context of consultation and advisory functions are analyzed. International experience is the key to effective application of knowledge, skills and abilities of members of the presidential staff for the effective work of the people's representative.

In modern democratic political systems, consultative and advisory bodies under the head of state play an important role in the process of making political decisions. Their activities are aimed at providing the head of state with information and expert assessment on current issues of social life, as well as at the formation and implementation of state policy.

To ensure the effective activity of the president, there is an urgent need to introduce a new comprehensive approach to the study and development of consultation and advisory functions of the bodies under the national leader's office.

Keywords: presidential institute, international experience, head of state, advisory bodies, presidential apparatus.